

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ГУМАНІТАРНОЮ ПІДГОТОВКОЮ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Стаття присвячується проблемі поєднання гуманітарної підготовки з професійною кваліфікацією майбутніх спеціалістів. Розглядаються головні структурні елементи гуманітарної освіти, відзначається вплив гуманітарної освіти на процес становлення особистості майбутнього фахівця, розвиток його творчих здібностей та його подальшу соціалізацію в суспільстві. Зауважується нагальна потреба у створенні цільової програми управління підготовкою майбутніх фахівців, яка посилювала б зв'язок між фундаментальною та гуманітарною складовою вищої технічної освіти та стимулювала розвиток професійної свідомості та самосвідомості студента.

Ключові слова: гуманізація освіти, гуманітарні дисципліни, особистісно-орієнтований підхід.

Постановка проблеми. Професійна підготовка фахівців у вищих технічних навчальних закладах України є актуальною проблемою сучасної психолого-педагогічної науки і практики. Вона постає як наслідок тих ускладнень, що виникають у процесі вирішення теоретичних та практичних завдань реформування освіти в Україні. Одним із стратегічних завдань якого, є створення умов для формування освіченої, творчої особистості громадянина, а також для реалізації та самореалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі.

Незважаючи на декларування збільшення питомої ваги гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах технічного профілю, положення гуманітарних предметів та наук у технічному університеті на даний момент досить суперечне та парадоксальне. Проте в той же час уряд України, міністерство Освіти проводять активну політику, спрямовану на гуманізацію та гуманітаризацію всієї вищої освіти. Необхідно по-справжньому підняти рейтинг гуманітарних предметів, показати природність гуманітарного знання як викладачам, так і студентам технічних ВНЗ. Як цей процес буде проходити багато в чому залежить від якості викладання гуманітарних дисциплін. Тому кожен викладач гуманітарного профілю повинен знати та застосовувати найсучасніші ефективні методики та методології викладання, основи теорії оптимізації підготовки майбутніх фахівців, постійно вдосконалювати процес управління навчанням, спираючись на його основні функції (мотиваційна, стимулююча, організаційна, контрольна).

Аналіз досліджень і публікацій. Міцне теоретичне підґрунтя щодо особливостей наукового забезпечення управління підготовкою у професійній освіті створено такими науковцями, як Л.Васильченко, Р.Вдовиченко, В.Войчук, В. Пекельна, Т. Сорочак, Є.Хриков, В.Алфімов. Організаційно-педагогічні засади управління якістю підготовки фахівців розглянуто у науковій праці В.Стельмашенко. Формуванню професійних, управлінських, комунікативних навиків майбутніх інженерів присвятили свої праці О.М. Лапузіна, С.М. Резник, Т.П. Рукас, І.В. Хомюк.

Таким чином поєднання гуманітарної підготовки з професійною кваліфікацією майбутніх спеціалістів – одна з найактуальніших проблем діяльності вищих навчальних закладів технічного профілю.

Проте у практиці підготовки майбутніх фахівців спостерігається факт опори викладачів лише на розв'язання завдань щодо формування професійної свідомості без повороту її на своє «Я». Це зумовлює важливість розробки концепції гуманітарної підготовки фахівців, яка була б спрямована на розвиток професійної свідомості та

самосвідомості студента та створення ефективної системи управління гуманітарною підготовкою майбутніх інженерів.

Метою статті є висвітлення важливості наявності цільової програми управління підготовкою майбутніх фахівців, яка посилювала б зв'язок між фундаментальною та гуманітарною складовою вищої технічної освіти та стимулювала розвиток особистості майбутнього фахівця, його творчих здібностей та культурного зростання.

Виклад матеріалу і результати. Професійна кваліфікація, як здається, повинна включати в собі не тільки професійну майстерність, але і професійну соціалізацію. Вирішення цього питання визначає два основних напрямки формування змісту навчання в технічному університеті. По-перше, це формуванні особистості самого студента, розвиток його індивідуальних якостей і особливостей, а по-друге - засвоєння ним знань конкретних технологій зі спеціальності, які в майбутньому стануть засобом і змістом його професійної діяльності.

А сьогоднішня освіта страждає ізольованістю гуманітарного циклу дисциплін (історія, філософія, політологія, психологія, культурологія та ін.), від професійно направленою, їх ізольованість згубно впливає на становлення особистості фахівця, який не володіє духовною спадщиною і не має навичок екстраполяції досягнень у галузі інших наук на сферу своєї діяльності. Якщо в умовах ринку вимоги до професійної підготовки постійно зростають, то гуманітарний комплекс наук конкуренції зі спеціальними дисциплінами не витримує.

Гуманізація і гуманітаризація освіти повинні відновлювати єдність культури та освіти. Інженерові, наприклад, необхідно зрозуміти де закінчується технічний прогрес. Будь-який спеціаліст мусить відчувати де починаються моральні аспекти його діяльності і в чому полягає його особиста відповідальність за її результати.

Від гуманізації освіти багато в чому залежить інтелектуально-творчий потенціал особистості. Гуманітарна підготовка повинна спрямовуватись на виховання індивіда як активного і вольового суб'єкта, здатного до самостійних зусиль у навчанні. А сучасні методи викладання гуманітарних дисциплін частіше затемнюють зміст, ніж розкривають його. Це добре відчувається на прикладі студентів, які спроможні переказати все те, що їм викладали, але не в змозі використати здобуті знання у новій ситуації, їх знання скоріше визначаються шириною обхвату, ніж глибиною розуміння. Вуз повинен вчити студента мати власну думку, повинен стати школою мислення, а не школою запам'ятовування і відтворення інформації.

Потреба в самоосвіті, в духовній самостійності, критична спрямованість мислення, її продуктивність у засвоєнні знань і людської культури – це риси яких не вистачає нинішньому студентові. Це складові гуманітарної культури, яка формується на всіх рівнях педагогічного процесу в навчальній, науковій і культурній діяльності студентів, і є однією із складових загальної культури спеціалістів. Висока цілісна культура створюється усім строем суспільного життя. При цьому освіта і виховання слугують підґрунтям, яке формує тенденції гуманізації суспільства, його основні якісні характеристики, рівень цивілізованості.

Основні принципи гуманітаризації є загальнонауковими: фундаментальність, системність у зв'язках з досягненнями природознавчих, технічних, технологічних наук, єдність історичного і логічного, національного і загальнолюдського, суспільного та особистого, теорії та практики навчання і виховання у їх творчій діяльності.

До головних структурних елементів гуманітарної освіти відносяться: світоглядно-філософська, соціально-політична та соціологічна складові, історична, культурологічна та філологічна, етична та естетична освіта, українознавча підготовка, еколого-природнича, політекономічна та економічна, правова освіта, психолого-педагогічна підготовка, система знань та навичок, що забезпечують здоровий спосіб життя.

Університетський статус дає можливість відкривати нові факультети та кафедри, значно розширювати діапазон гуманітарних спеціальностей, готувати не лише спеціалістів в галузях високих технологій, а й відкрити гуманітарні факультету чи то факультети суспільного управління, проводити науково-дослідну роботу в галузі соціально-гуманітарної проблематики.

Таким чином, сучасна гуманітарна освіта покликана системно ознайомити студентів з накопиченим світовим культурним знанням про людське суспільство, місцеві соціальне призначення особистості, з сутністю культури як світу людини, формуючи у молодого спеціаліста високі гуманістичні якості цивілізованого співжиття. Місце і роль гуманітарних дисциплін характеризується їх впливом на процес соціалізації. Вони мають допомогти людині зрозуміти себе; з'ясувати психологічні механізми власної поведінки (психологія), визначити сутнісні характеристики суспільства, основні його елементи та закони і принципи взаємодії між ними, місце і роль людини в суспільстві, норми соціальної взаємодії (соціальна філософія, етика, право, соціологія); освоїти надбання світової і української культури (українознавство, світова та українська культура, культурологія, релігієзнавство); збагатитись світовим та вітчизняним соціальним досвідом закономірностями історичного розвитку світового товариства і своєї батьківщини (всесвітня історія, історія України); навчитись цивілізованому спілкуванню з навколишнім середовищем, жити в злагоді з природою, оберігати і підтримувати її як умову спільного існування та розвитку (екологія, соціальна екологія); і, нарешті, навчитись мислити, зрозуміти цілісність і багатомірність світу, сенс людського буття (філософію). Отже, гуманітарна освіта має формувати в людині як суб'єкта соціалізації наукове бачення сутності й механізмів соціалізації, а також допомогти їй адекватно оцінити можливості для своєї самореалізації і міру відповідності для цього власного потенціалу й зусиль.

Окрім того, гуманітарні дисципліни мають слугувати теоретичною базою реформи виховання, науковим забезпеченням його гуманізації. Саме на фундаменті сучасних наукових знань про людину як об'єкта-суб'єкта соціалізації, про суспільство та культуру як соціальне середовище соціалізації, про сам її процес та його механізми (зокрема, освіту й виховання), про взаємодію з довкіллям повинне спиратись сучасне виховання. Інакше кажучи гуманітарні дисципліни мають озброювати педагогів методологією наукового бачення: вихованця і вихователя як учасників виховного процесу; навколишнього суспільного і природного середовища як умов виховання; соціалізації як процесу взаємодії людини і суспільства з освоєнням цінностей, культури, традицій, моделей освіти і виховання як механізмів соціалізації у їх взаємодії з іншими інститутами й механізмами. В такому контексті зв'язок спеціальних та гуманітарних дисциплін допоможе реальному баченню об'єкта виховання, адекватному уявленню про вплив конкретних умов соціального життя, розумінню місця і виховання в суспільстві, їх функцій і ролі в соціальних процесах.

Тривалий час у технічних ВНЗ формувалася такий підхід, при якому основна увага приділялася технічним дисциплінам, тоді як суспільствознавчі та гуманітарні навчальні дисципліни вважалися другорядними. Не заперечуючи прагматичних здобутків такого підходу до технічної освіти, слід зауважити, що недостатньо враховувався той факт, що студенти вищих технічних закладів – це майбутні керівники виробництва, і головними проблемами, які постануть на їхньому шляху, будуть проблеми роботи з людьми, а не тільки прийняття технічних рішень. Крім того, слід мати на увазі, що вузькоспеціальна підготовка старіє так само швидко, як обладнання, наукові методики, технології. А соціологічні опитування показують, що лише 15 відсотків успіху керівника залежить від його інженерно-технічної виучки, решта ж – від його вміння спілкуватися з колегами, від його особистих якостей та здібностей керувати людьми.

Висновки. Водночас не можна враховувати, що технічні системи, вся техноструктура сучасного суспільства включені в певну екосоціальну систему і впливають відповідним чином на природне та соціальне оточення людини. Нарешті, природа управлінської праці така, що вона торкається багатьох соціально-економічних, соціально-політичних, моральних, естетичних проблем функціонування виробничого колективу. Тому сьогодні цінуються такі якості професійної підготовки інженера-управлінця, як уміння встановлювати контакти з людьми, мистецтво спілкування, здатність досягати поставлених цілей, компетентність, творчість, організаторські здібності, аналітичне мислення. Підготовка такого фахівця – нагальне завдання технічного університету і має вестися в синхронному процесі і взаємодії

трьох складових: спеціально-професійної, фундаментально-дослідницької та гуманітарної. Життя вимагає від студента, майбутнього керівника, глибоких знань не лише з фундаментальних загальнонаукових, технічних, технологічних дисциплін, а й з гуманітарних.

Саме тому ми дійшли висновку, що важливо розробити концепцію гуманітарної підготовки фахівців, яка була б спрямована на розвиток професійної свідомості та самосвідомості студента та створити на цій основі ефективну систему управління гуманітарною підготовкою майбутніх інженерів.

Літератури

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти. Монографія. - АТІКА, 2009. – 578с.

2. Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”). – К., 1992.

3. Мокін Б.І. Матеріали виїзного засідання Президії Академії педагогічних наук України у ВНТУ, травень 2006р., щодо обговорення питання „Гуманітарна складова в змісті інженерної освіти.”

4. Національна доктрина розвитку освіти // "Освіта України", 2002, №33 від 22.04.02.

5. Стельмашенко В.П. Організаційно-педагогічні засади управління якістю підготовки фахівців в коледжах України. Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01; Ін-т педагогіки АПН України. — К., 2001. — 23 с. — укр.

Надійшла до редколегії 22.03. 2010

Шевченко О. Ю. Личностно-ориентированный подход к управлению гуманитарной подготовкой в высших учебных заведениях технического профиля

Статья посвящается проблеме совмещения гуманитарной подготовки и технической квалификации будущих специалистов. Внимание акцентируется на необходимости создания целевой программы управления, которая усиливала бы связи между фундаментальной и гуманитарной составляющей высшего технического образования и стимулировала развитие профессионального сознания студентов.

Ключевые слова: гуманизация образования, гуманитарные дисциплины, личностно-ориентированный подход.

Shevchenko O. Yu. Personality-oriented going for a management humanitarian preparation in higher educational establishments of technical type

The article is devoted to the problem of combining of humanitarian education with professional qualification of future specialists. We also regard the main structural elements of humanitarian education and the influence of the last on the process of personality development of future engineers, growth of their creativity and their further socialization in the society. The stress is made on the vital need in the objective program of management of education which would enhance the links between fundamental and humanitarian components of high technical education and stimulate the development of professional conscience of students.

Key words: humanizing of education, humanitarian disciplines, personality-oriented approach.